

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАЯ СЕКЦЫІ КАМІТЭТА ЗА ВЯРТАННЕ НА РАДЗІМУ
І РАЗВІЦЦЕ КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЕЙ З СУАЙЧЫННІКАМІ

№ 15 (700)

Люты 1963 г.

Год выдання 9-ы.

Армія

народа

Мацвей ЗАХАРАЎ,

Маршал Савецкага Саюза,
начальнік Генеральнага штаба
Узброеных Сіл СССР

Перамога Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі 1917 года ў Расіі выклікала шалёную злосьць імперыялістаў. Яны імкнуліся задушыць маладую Краіну Саветаў і аднавіць на яе тэрыторыі капіталістычныя парадкі. Для абароны рэспублікі Савецкі ўрад на чале з Леніным стварыў Рабоча-Сялянскую Чырвоную Армію.

Днём яе нараджэння прынята лічыць 23 лютага 1918 года. У той дзень першыя фарміраванні Чырвонай Арміі ва ўпартых баях пад Нарвай і Псковам далі рашучы адпор войскам імперыялістычнай Германіі, якія пагражалі сэрцу рэвалюцыйнай Расіі — Петраграду.

У бяспрыкладнай па цяжкасцях грамадзянскай вайне чырвоныя байцы і камандзіры, дрэнна узброеныя і паўраздзетыя, разграмілі добра аснашчаныя арміі царскіх генералаў і іх саюзнікаў — інтэрвентаў 14 імперыялістычных дзяржаў. Гэты вялікі подзвіг Чырвонай Арміі стаў магчымым таму, што яе воіны абаранялі заваяваныя рэвалюцыяй, якая вызваліла народы Расіі ад эксплуатацыі, зрабіла іх гаспадарамі зямлі, фабрык і заводаў, прынесла нацыям раўнапраўе.

Чырвоная Армія вяла вайну справядлівую, бо змагалася за свабоду свайго народа, за мір, за Савецкую ўладу, якая абвясціла новыя прынцыпы міжнародных адносін, што асуджалі вайну як сродак рашэння спрэчных пытанняў і зрабілі мір асновай знешняй палітыкі сацыялістычнай дзяржавы.

Савецкая ўлада паклала пачатак новым узаемаадносінам арміі і народа. Наш народ любіць сваю армію і пастаянна клапоціцца аб ёй, як аб родным дзецішчы. І гэта ўдзяцярае яе магутнасць.

Ворагі не раз спрабавалі знішчыць свабоду і заваёвы савецкага народа. Але іх авантуры няўменна канчаліся поўным правалам. Так было і ў Вялікую Айчынную вайну 1941—1945 гадоў, калі фашысцкая Германія вераломна напала на Савецкі Саюз. Вайна была цяжкай і кровапралітнай, але савецкі народ пера-

адолеў усе цяжкасці. Узброеныя Сілы СССР разбілі нямецка-фашысцкія арміі, выгналі з савецкай зямлі захопнікаў і вызвалілі народы Еўропы ад заняволення. У гэтай барацьбе Савецкая Армія здабыла неўміручую славу, павагу і прызнанне чалавецтва.

І ўсё ж урокі другой сусветнай вайны мала чаму навучылі імперыялістаў. Яны не перасталі выношваць планы нападу на Савецкі Саюз. Таму савецкі народ, разгарнуўшы ў пасляваенныя гады нябачанае па размаху мірнае будаўніцтва, умацоўваў і свае Узброеныя Сілы.

Савецкая Армія мае самае сучаснае ўзбраенне, уключаючы ракетна-ядзернае. Яшчэ ў Айчынную вайну агонь савецкіх рэактыўных устаноў наводзіў жах на фашыстаў. Але гэта былі толькі «прабабкі» сучасных ракет. Цяпер Узброеныя Сілы СССР аснашчаны ракетами, здольнымі даставіць шматмегатонныя баявыя зарады ў любы пункт на тэрыторыі ворага, які пасмее пачаць агрэсію супраць Савецкага Саюза або іншых краін сацыялістычнага лагера.

Выступаючы на VI з'ездзе Сацыялістычнай адзінай партыі Германіі, М. С. Хрушчоў сказаў: «Савецкі Саюз, які валодае ракетна-ядзернай зброяй, добра ведае магчымасці гэтай зброі. Мы стварылі яе ў інтарэсах абароны свайго Радзімы і іншых краін сацыялізма. Таму мы з адказнасцю адносімся да пытанняў вайны і міру. Мы вайны не хочам, але і не баімся яе. Калі нам навязваюць вайну, то мы сумеем даць самы рашучы адпор агрэсарам, і агрэсары гэта ведаюць».

Жыццё паказала, што наяўнасць у Савецкай краіны ракетна-ядзернай зброі ўтрымлівае імперыялістаў ад развязвання новай вайны.

Савецкія людзі нікому не пагражаюць. Яны любяць жыццё і глядзяць у будучыню з надзеяй і верай у перамогу розуму. Ім патрэбен мір, каб шчасліва жыць і займацца стваральнай працай. Савецкая ракетна-ядзерная зброя ніколі не будзе ўжыта ў мэтах агрэсіі.

У пасляваенныя гады на сусветнай арэне адбыліся вялікія змены. Імперыялісты ўжо не могуць усім дыктаваць сваю волю і беспераходна праводзіць агрэсіўную палі-

тыку. Суадносіны сіл у міры цяпер такія, што сацыялістычныя дзяржавы, народы краін, якія вызваліліся ад каланіялізму і сталі на шлях самастойнага развіцця, разам з міралюбнымі сіламі ўсіх іншых краін могуць утаймаваць падпальшчыкаў вайны.

Разам з тым вядома, што сутнасць імперыялізму, яго агрэсіўны характар засталіся ранейшымі. І пакуль працягваецца гонка ўзбраенняў, пакуль не спынены выпрабаванні тэрмаядзернай зброі, не ліквідавана і небяспека ўзнікнення новай вайны.

Усякі разважлівы чалавек разумее, што сусветная вайна, калі яе не ўдасца папярэдзіць, адразу ж стане тэрмаядзернай і прывядзе да гібелі сотняў мільёнаў людзей, да спусташэння цэлых краін. Імяна таму Савецкі ўрад прыкладае ўсе намаганні, каб папярэдзіць ядзерную катастрофу. Ён не раз заяўляў усяму свету аб свайго гатоўнасці да поўнага раззбраення. Спыненне траты сіл і сродкаў на вытворчасць зброі знішчэння дазволіла б пераклучыць гэтыя сродкі на вырашэнне эканамічных праблем.

Верны прынцыпам ленінскай міралюбівай палітыкі, СССР паслядоўна дабіваецца падпісання дагавору аб усеагульным і поўным раззбраенні. «Мы заклікаем заходнія дзяржавы, — гаворыў М. С. Хрушчоў на сесіі Вярхоўнага Савета СССР у снежні мінулага года, — зняць апошнія перашкоды на шляху да пагаднення аб спыненні на вечныя часы ўсіх ядзерных выпрабаванняў. Мы заклікаем іх падпісаць дагавор аб усеагульным і поўным раззбраенні пад строгім міжнародным кантролем».

Савецкі народ гатовы хоць сягоння ліквідаваць усе баявыя ракеты і пакінуць толькі тыя, якія патрэбны для палёту на Месяц, Марс, Венеру і іншыя планеты. Слова толькі за заходнімі дзяржавамі.

Але барацьба за мір не азначае страты пільнасці. Савецкія людзі, армія Краіны Саветаў ні на дзень не паслабляюць свайго гатоўнасці да адпору любой агрэсіі імперыялістаў.

А Савецкая Армія абараняе самую вялікую справядлівасць на зямлі — мір ва ўсім свеце.

(АДН)

Урачыстае пасяджэнне ў Маскве

У ЦЭНТРАЛЬНЫМ ДОМЕ САВЕЦКАЙ АРМІІ ІМЯ М. В. ФРУНЗЕ АДВЫЛОСЯ УРАЧЫСТАЕ ПАСЯДЖЭННЕ, ПРЫСВЕЧАНАЕ 45-Н ГАДАВІНЕ САВЕЦКАЙ АРМІІ І ВАЕННА-МАРСКОГА ФЛОТУ. У СВЯТОЧНА УБРАНАЙ ЧЫРВОНАСЦЯЖАНАЙ ЗАЛЕ САБРАЛІСЯ ўдзельнікі ГРАМАДЗЯНСКАЙ ВАЙНЫ І ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ, РАБОЧЫЯ І СЛУЖАЧЫЯ ПРАДПРЫЕМСТВАЎ І УСТАНОВАў СТАЛІЦЫ.

З ДАКЛАДАМ ВІСТУПІў НАМЕСНІК МІНІСТРА АВАРОНЫ СССР МАРШАЛ САВЕЦКАГА САЮЗА І. Х. БАГРАМЯН. У СВАЕІ ПРАМОВЕ ЁН АДЗНАЧЫў, ШТО САВЕЦКІЯ УЗБРОЕННЫЯ СІЛЫ, АСНАШЧАННЫЯ ПЕРШАКЛАСНАЙ ВАЕННАЙ

ТЭХНІКАЙ, ПІЛЬНА АБАРАГАЮЦЬ МІРНУЮ ПРАЦУ САВЕЦКІХ ЛЮДЗЕЙ.

- У н у м а р ы:
- Маршал М. Захараў аб Узброеных Сілах СССР ● Петапіс вялікага шляху
 - Флот акіянскіх глыбін ● Невядомая старонка бітвы на Волзе ● Два савецкія ўзводы спынілі тры фашысцкія дывізіі ● Успаміны ветэрана І-й Коннай Арміі
 - Расказ суайчынніка з Канады ● Вершы І гумар франтавых год.

Перагортваючы старонкі гісторыі...

Ля вытокаў арміі народнай

Кастрычнік 1917 года. У Расіі здзейснілася сацыялістычная рэвалюцыя. Рабочы клас пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі на чале з Ул. І. Леніным узяў уладу ў свае рукі. Са-вецкая дзяржава абвясціла палітыку міру і дружбы з усімі народамі. Але міжнародны імперыялізм і ўнутраная контррэвалюцыя не захачелі прымірыцца з перамогай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Яны вырашылі ўзброенай сілай задушыць Савецкую ўладу ў яе калысцы.

У гэтых умовах, калі над маладой рэспублікай Саветаў нависла смяротная небяспека, Камуністычная партыя ўсю сваю дзейнасць пачала з задачай абароны краіны. Ул. І. Ленін пісаў: «Мы — абаронцы цяпер. З 25 кастрычніка 1917 г., мы — за абарону айчыны з гэтага дня».

Чырвоная гвардыя, створаная ў лютаўскія дні 1917 года, з гонарам выканала сваю ролю ў перыяд Кастрычніцкага ўзброенага паўстання і трыумфальнага шэсця Савецкай улады. Але адбіць напад імперыялістаў сіламі Чырвонай гвардыі наўрад ці ўдалося б.

2

4 студзеня 1918 г. адбылася нарада Калегіі Народнага Камісарыята па вайсковых справах сумесна з прадстаўнікамі Генеральнага штаба. У рабоце гэтай нарады прыняў удзел Ул. І. Ленін. Вырашана было неадкладна прыступіць да арганізацыі дзесяці карпусоў рэгулярнай сацыялістычнай арміі.

У Мінску з вызваленых рэвалюцыйных салдат і рабочых, арыштаваных буржуазным Часовым урадам, быў сфарміраваны 1-ы рэвалюцыйны полк імя Мінскага Савета. Некалькі рэвалюцыйных атрадаў утварыліся ў арміях Заходняга фронту. Ствараліся атрады новай арміі ў Петраградзе, Маскве і іншых месцах.

Першыя эшалоны сацыялістычнай арміі праводзіў асабіста Ул. І. Ленін. 14 студзеня 1918 г., выступаючы ў Міхайлаўскім манежы ў Петраградзе перад добраахвотнікамі, ён гаварыў:

«Вітаю ў вашай асобе тых першых герояў-добраахвотнікаў сацыялістычнай арміі, якія створаць моцную рэвалюцыйную армію. І гэтая армія заклікаецца аберагаць заваёвы рэвалюцыі, нашу народную ўладу...».

Так па закліку Камуністычнай партыі найбольш перадавыя рабочыя і рэвалюцыйныя салдаты становіліся пад альян сцягі новай арміі.

3

Ад Чырвонай гвардыі—да Чырвонай Арміі

Складаную задачу стварэння Чырвонай Арміі нашай партыі давалася вырашаць у выключна цяжкіх міжнародных абставінах, а значыць, і ў кароткія тэрміны.

16 студзеня 1918 г. пасяджэнне ВЦВК зацвердзіла «Дэкларацыю праў працоўнага і эксплуатаемага народа», у якой упершыню афіцыйна абвясцілася стварэнне новай арміі. У пятым пункце Дэкларацыі ўказвалася: «У інтарэсах забеспячэння ўсёй паўнаты ўлады за працоўнымі масамі і ліквідацыі ўсялякай магчымасці аднаўлення ўлады эксплуата-тараў, дэкрэтуецца ўзбраенне працоўных, утварэнне сацыялістычнай Чырвонай Арміі рабочых і сялян і поўнае раззбраенне маёмасных класаў».

28 студзеня 1918 г. Ул. І. Ленін падпісаў Дэкрэт аб арганізацыі Чырвонай арміі.

Некалькі пазней, 12 лютага 1918 г., Ул. І. Леніным быў падпісаны таксама Дэкрэт «Аб арганізацыі Рабоча-Сялянскага Чырвонага Флота».

Гэтыя дэкрэты паскорылі фарміраванне ўзброеных сіл перамогай рэвалюцыі, паклалі пачатак планамернаму савецкаму ваеннаму будаўніцтву.

(Працяг на 3-й стар.).

На пасту.

ПІЯНЕРЫ ПАДЛЁДНАГА ПЛАВАННЯ

Нядаўна савецкія газеты расказалі аб выдатным, сапраўды гераічным паходзе атамнай лодкі «Ленінскі камсамол», якой камандуе Герой Савецкага Саюза капітан 2 ранга Леў Жыльцоў, пад ільдамі Паўночнага полюса. Гэта быў не першы такі паход савецкіх падводнікаў. Выступаючы на XXII з'ездзе КПСС, Міністр абароны СССР маршал Радзійён Малайноўскі гаварыў, што «нашы ракетныя падводныя лодкі навучыліся добра хадзіць пад ільдом Арктыкі і дакладна займаць пазіцыі для пуску ракет».

У сувязі з гэтым цікава ўспомніць некаторыя факты з гісторыі плавання савецкіх падводных лодак пад ільдом.

У лютым 1938 года са-вецкія падводныя лодкі прынялі ўдзел у экспедыцыі групы ледакольных караблёў па зняццю з ільдаўны славутай папанінскай чацвёркі — дрэйфуючай палярнай станцыі «Паўночны полюс-1». У гэтай эпапее прынялі ўдзел тры лодкі: «Д-3», «ШЧ-402» і «ШЧ-404». Падводныя караблі дзейнічалі ў цяжкіх аб-ставінах. Палярныя таросы спусціліся далей на поўдзень. Стаяла палярная ноч. У зімовыя месяцы тут лютуюць пастаянныя штормы і снежныя бураны.

Асабліва цяжкія выпраба-ванні выпалі на долю экіпа-жа падводнай лодкі «Д-3» пад камандаваннем старша-га лейтэнанта Віктара Ка-цельнікава, які гераічна за-гінуў у гады вайны, будучы ўжо капітанам 1 ранга, ка-мандзірам дывізіёна пад-водных лодак. Яго імя но-сіць цяпер адна з вуліц го-рада Палярнага.

«Д-3» у тым паходзе да-валася неаднаразова фар-сіраваць ледзяныя палі, апускацца на вялікую глы-біню. Падводная лодка па-спяхова прайшла цяжкі падлёдавы шлях.

А яшчэ праз год, у па-чатку вясны 1939 года, пад-воднікам - паўночнаморцам зноў давалася дзейнічаць у

раёнах палярных ільдоў. Лодкі «Д-2», «ШЧ-402», «ШЧ-403», «ШЧ-404» забяспечвалі беспасадачны пералёт савецкіх лётчыкаў па маршруту Масква — Паўночны полюс — Злучаныя Штаты Амерыкі.

Перад самай вайной са-вецкая падводная лодка «ШЧ-423» зрабіла пераход з Палярнага ва Уладзівасток Паўночным марскім шля-хам. Ёй неаднаразова да-валася пераадолюваць цяжкія лёдавыя раёны Арктыкі.

У гады Вялікай Айчыннай вайны савецкія падводныя лодкі, выконваючы баявыя заданні, смела хадзілі пад ільдамі палярнага басей-на. Такі цяжкі шлях да-валася зрабіць, напрыклад, лод-цы «К-21» пад камандаван-нем вядомага падводнага аса Героя Савецкага Саюза Мікалая Луніна ў Карскім моры ў аперацыі па пера-хопу фашысцкага «кішэна-га» лінкора «Адмірал Шэ-ер». Лодка «С-102» у цяж-кіх умовах забяспечыла пе-раход вялікага каравана ка-раблёў з Далёкага Усходу ў Барэнцава мора Паўноч-ным марскім шляхам.

Многа вялікіх і малых па-ходаў пад ільдамі палярна-га басейна зрабілі савецкія дызель-акумулятарныя лод-кі. Потым гэтыя плаванні пачалі падводныя атамаход-ды, такія, як «Ленінскі кам-самол».

Савецкая атамная пад-водная лодка за адно пла-ванне двойчы прайшла пад ільдамі Паўночнага полю-са. Паход быў працяглым. Пад-воднікі пагружаліся на грані-чную глыбіню. Усплывалі пад самы лёд. Некалькі разоў узнімаліся на паверхню «чыстых» разводдзяў. Сыхо-дзілі на заснежаны лёд. Над адным з таросаў паблізу Паўночнага полюса быў ус-танавлены Дзяржаўны флаг Савецкага Саюза.

Савецкія падводнікі яшчэ раз пацвердзілі, што яны высока трымаюць гонар першаадкрывальнікаў пад-лёднага плавання.

Веніямін ЦІХАМІРАЎ.

Г І М Н А С Ц Ё Р К А

Пімен ПАНЧАНКА

З маленькаю латкай і локцем працёртым Вісіць у кутку на цвіку гімнасцёрка — Мая франтавая рэліквія.
З табой мы зазналі нямала нягодаў: У дождж і завею — паходы, паходы, Сутычкі і бітвы вялікія.
З бавоўны звычайнай, звычайна пашыта. Чаму ж гэтак цёпла было мне, скажы ты? «Расла і цвіла я на родных палетках, І шчодрэ пайла сцябліны і кветкі Гарачае сонца Радзімы».
Хрыпела зямля, задыхаліся зоры. Праз пекла прайшоў я і выжыў, а вораг Засыпаны жвірам.
«Калі мяне пралі, калі мяне ткалі,

Дзяўчаты спявалі, ад сэрца жадалі, Каб ты перамог І з вялікіх дарог Вярнуўся жывы і здаровы».
Я быў за мяжою, я рознае бачыў: Багацце і гора, панюў і жабрачак. Ды толькі заўсёды і ўсюды тужыў я Па родных нябёсах, нашто мне чужыя! Адаў бы я край самы райскі і дзіўны За цень ад сасны на далёкай Радзіме.
«Чыясьці матуля па сыне тужыла, Калі а паўночы мяне яна шыла, Слязоў апаліла, цябе благаславіла На вернасць».
1946 г.

На здымках: 1. Выдат-нікі баявой і палітычнай падрыхтоўкі радавыя Віс-тар Пляшко і Пётр Мар-шалка на вучэннях. 2. Воіны-камсамольцы аб-мяркоўваюць Палажэнне аб выбарах у Вярхоўны Савет БССР. Старшы сержант Аляксандр Швачоў (у цэнтры) знаёміць воі-наў з кандыдатамі наро-да.

57 бессмяротных

...Першыя промні святла новага дня. Цішыня. Хто пазнаў цішыню перад боем, той ведае, як абвостраны ў такіх хвіліны слых, як прыходзяць да салдата ўсе гукі жывога свету. Але ў гэтую насцярожаную цішыню здалёку прыйшоў злавесны гук.

— Ляццяць! — прабегла па акопах.

І пачалося. Сотні фашысцкіх сцяратнікаў хвалямі абрушваліся на нашы баявыя парадкі. Гэты дзень, 14 кастрычніка 1942 года, Гітлер прызначыў апошнім тэрмінам узняцця горада.

Немецкі генерал Дзёр так апісваў наступленне на трактарны завод: «З усіх канцоў фронту, нават з флангаў войск, размешчаных на Доне і ў Калмыцкіх стэпах, сцягваліся падмацаванні інжынерных і супрацітанкавых часцей і падраздзяленняў, якія былі так неабходны там, дзе іх браклі. Пяць сапёрных батальёнаў па паветры былі перакінуты ў раён баёў з Германіяй. Наступленне падтрымліваў у поўным складзе 8-ы авіякорпус.

Наступаўшыя войскі прасунуліся на два кіламетры, аднак не змаглі пераадолець супраціўленне трох дывізій рускіх,

якія абаранялі завод. і авалодаць крутым берагам Волгі».

Гітлераўскі генерал не ведаў, што ў раёне трактарнага на кручы не было трох дывізій, а былі 57 бессмяротных, якія з небылай стойкасцю і гераізмам абаранялі свой апошні рубж. Многія героі загінулі, і абарона на кручы да апошніх дзён была нераскрытай старонкай гісторыі вялікай бітвы. І толькі нядаўна стала вядома пакуль яшчэ некалькі імён гераічных абаронцаў кручы.

14 кастрычніка. Плошча Дзяржынскага насупраць трактарнага завода. Па загаду камандуючага арміяй тут створаны процітанкавы раён. Тры 45-міліметровыя пушкі, дзве процітанкавыя ружжы і дзесяць анішчальнікаў, узброеных бутэлькамі з гаручай сумессю. Камандзірам процітанкавага раёна прызначаны малады лейтэнант з 112-й дывізіі Аляксей Очкін.

Першыя атакі адбіты на плошчы. Пакінуўшы чатырнаццаць гарэўшых машын, фашысты адкаціліся. Але не прайшло і паўгадзіны, як іх танкі

зноў пайшлі на абаронцаў плошчы. За танкамі — саранча аўтаматчыкаў. І зноў атака адбіта, тады была выклікана авіяцыя. Ад жорсткай бамбёжкі здрыганулася зямля. На плошчы запалаў асфальт. Усё вакол гарэла. К небу над месцам бітвы цягнулася карычнева-фіялетавае воблака, якое засла-ла гарызонт.

Прамым пападаннем бомбы знішчана правафланговая гармата Мядзведзева. У цэнтры плошчы ля гарматы выведзены са строю амаль увесь разлік. Лейтэнант Очкін змяніў забітага наводчыка і сам павёў агонь па танках. Побач з процітанкавага ружжы страляў камісар дывізіёна Філімонаў. Ля левафланговай гарматы засталіся ў жывых толькі трое і сярод іх самы малады баец пятаццацігадовы Ваня Фёдараў. Неяк ён прыстаў да эшалона, які ішоў на фронт, упрасіў дазволіць яму помсціць за загінуўшых бацьку і маці. Разам з дывізіёнам Ваня з баямі прайшоў ад Дона да Волгі. Толькі ўчора яго прынялі ў камсамол і толькі ўчора яму споўнілася пятнаццаць. Яго называюць бацьку лейтэнанту Очкіну самому тады было ўсяго восемнаццаць, але Ваня

лічыў сябе яго сынам. Аляксей любіў хлапчука і, ўбачыўшы, як яго акружаюць фашысты, хацеў кінуцца на дапамогу. Але шлях перагарадзіў камісар Філімонаў:

— Назад, танкі!

Толькі зараз Очкін заўважыў тры машыны ворага, якія выпаўзлі з развалін. Ён зноў павёў агонь. А Ваня Фёдараў ужо адзін у жывых з усяго разліку. Філімонаў і Очкін бачылі, як у яго безжыццёва павісла акрываўленая левая рука. Ён кінуў гранату ў танк. Непадалёк разарваўся снарад, і хлапчуку асколкамі адарвала кісьць правай рукі. Тады зубамі ён уцяпіўся за цяжкую процітанкавую гранату і, прытрымліваючы яе абрубкам рукі, абліваўчыся крывёю, выскачыў з ровіка і кінуўся пад гусеніцы варожага танка...

Група лейтэнанта Очкіна, выканаўшы да канца сваю задачу на плошчы, вырашыла вырвацца з акружэння.

К гэтаму часу варожыя танкі і аўтаматчыкі адрэзалі яго групу ад Барыса Філімонава. У таго засталася дзесяць байцоў і параненыя, якіх трэба было вынесці з поля бою.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

У чытальнай зале.

Перагортваючы старонкі гісторыі...

4

(Пачатак на 2-й стар.)

Асновай ствараемай арміі рабочых і сялян з'явілася Чырвоная гвардыя. Многія чырвонаярмейскія атрады цалкам уваходзілі ў склад нова фарміруемых часцей. Адным з першых уліўся ў Чырвоную Армію 1-ы рэвалюцыйны полк імя Мінскага Савета. Ён прымаў удзел у вызваленні Кіева, змагаўся з нямецкімі акупантамі, а затым вясной 1918 г. сумесна з Аршанскім і Невельскім палкамі быў накіраваны на Ўсходні фронт. Тут Мінскі полк увайшоў у склад 79-й брыгады 27-й Омскай стралковай дывізіі і атрымаў назву 237-га імя Мінскага Савета палка. Аршанскі полк стаў 236-м, а Невельскі — 235-м. Гомельскі пралетарскі батальён быў пераўтвораны ў 241-ы Сялянскі полк гэтай жа дывізіі. Яе камандзір В. К. Путьна ў кнізе «Да Віслы і назад» так характарызаваў гэтыя палкі: «Смелыя невелыцы, спакойныя аршанцы, парывістыя ў наступленні, але некалькі нервовыя ў адступленні мінцы, ліхія бранцы, схільныя да захаплення курцы, халодныя, але стойкія цверцы, вельмі храбрыя і ўпартыя воіны, рухавыя, спрытныя і ўпэўненыя ў сабе сялянцы і імклівыя петраградцы — вось лаканічная характарыстыка палкоў, кожны з якіх насіў пятчатку індывідуальнасці, а ўсе гэтыя вылучальныя асаблівасці разам складалі сукупнасць баявых якасцей дывізіі...».

У часці Чырвонай Арміі к канцу красавіка 1918 г. улілося да 100 тысяч чырвонаярмейцаў, з іх каля 20 тысяч — у Беларусі.

5

Чырвоная Армія стваралася ва ўмовах жорсткай барацьбы з інтэрвентамі і ўнутранай контррэвалюцыяй. 12 студзеня 1918 г. узняў мяцеж супраць Савецкай улады 1-ы польскі корпус генерала Доўбар-Мусніцкага, сфарміраваны Часовым урадам у ліпені 1917 г. Польскія легіянеры захапілі Рагачоў, Бабруйск і Оршу і намерваліся разграміць стаўку чырвоных войск у Магілёве.

Да сярэдзіны лютага атрады Чырвонай Арміі і Чырвонай гвардыі атрымалі над мяцежнікам рашаючую перамогу. Рэшткі корпуса Доўбар-Мусніцкага адступілі праз Мінск — Маладзечна на захад і пазней уліліся ў нямецкую армію.

Так маладымі атрадамі Чырвонай гвардыі і Чырвонай Арміі былі адбіты першыя наскокі контррэвалюцыі ў Беларусі.

Добраахвотнікі становяцца ў баявыя рады

На першым этапе будаўніцтва Чырвонай Арміі добраахвотніцтва з'яўлялася адзіна магчымым сродкам стварэння колькі-небудзь боеспольных часцей ва ўмовах ліквідацыі старой арміі і ўсіх органаў фарміравання і ўпраўлення ёю.

Я ПРАСЛУЖЫУ у Чырвонай арміі з 1918 года па 1924 год. Пасля гэтай службы быў дэмабілізаваны ў запас. У 1929 годзе камандаванне дывізіі, у якой я служыў, прасла мне запрашэнне ўдзельнічаць у святкаванні 10-й гадавіны гэтай дывізіі.

Радасна сустрэлі мяне старыя баявыя сябры. Тав. Шчадэнка, які ведаў

ДАРАГАЯ ПАМ'ЯТКА

мяне раней, знаходзіўся на трыбуне. Ён падазваў мяне, прапанаваў выступіць перад маладымі салдатамі. Я перадаў прывітанне ад камандзіраў і байцоў, якія раней ваявалі ў радах гэтай дывізіі, і сказаў, што па перша-

му закліку ўрада мы ў любы момант асядлаем сваіх коней, возьмем шашкі ў рукі і паедзем абараняць сваю Айчыну ўсе, як адзін. На трыбуне былі таварыш С. М. Кіраў, Шчадэнка, камандуючы Ленінградскай

ваеннай акругай Тухачэўскі і прадстаўнікі працоўных. Пасля парада пачалося выступленне коннікаў.

Я выехаў на старт з клінком у руцэ. Рубіў я добра, гэта можна было зразумець па апладысмантах. Таксама з поспехам правёў джыгітоўку. Публіка апла-дзіравала. Я быў усхваляваны.

У гэты час мяне паклікаў тав. Кіраў. Ён павіншаваў мяне з поспехам.

Вечарам у афіцэрскай сталовай сабраліся тыя, каму былі ўручаны ўзнагароды ў гонар гэтай урачыстасці. Узнагароды ўручаў прадстаўнік рэваенсавета рэспублікі тав. Шчадэнка. Я асабіста атрымаў імяны сярэбраны партсігар. Гэта партсігар я захоўваю па сённяшні дзень...

Фёдар Яфімавіч КУЗЬМЕНКА,
ветэран 1-й Коннай Арміі.
г. Мінск.

Воіны Мінскага гарнізона ў час экурсіі на камвольным камбінаце.

6

Першымі на заклік партыі і ўрада аб стварэнні Чырвонай Арміі адгукнуліся рабочыя Петраграда і Масквы. У Петраградзе фарміраваўся 1-ы корпус Чырвонай Арміі. У ім у лютым 1918 г. налічвалася каля 15 тысяч байцоў. Большасць з іх адправілася на барацьбу з нямецкімі захопнікамі. Дзесяці тысяч добраахвотнікаў дала новай арміі пралетарская Масква.

Актыўны ўдзел у фарміраванні Чырвонай Арміі прыняў беларускі народ. Пры губерньскіх, павятовых і валасных Саветах ствараліся ваенныя аддзелы, якія праводзілі вялікую агітацыйную работу. Яшчэ 26 лістапада 1917 г. быў створаны ваенны аддзел Выканаўчага Камітэта Заходняй вобласці і фронту. 17 студзеня 1918 г. ваенны аддзел арганізацыя пры Гомельскім Савецце. 30 студзеня аб'явіў запіс добраахвотнікаў ваенны аддзел Мінскага Савета. У яго адозве да рабочых горада ўказвалася, што армія, «якая служыла зброяй класавага прыгнёту працоўных, якая ахоўвала дабрабыт буржуазіі, замяняецца новай, сяццялістай арміяй пад назвай Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі на аснове Добраахвотнага запісу, якая з'явіцца аплотам Савецкай улады ў барацьбе з контррэвалюцыяй і капіталам».

7

У Мінску і Мінскай губерні за кароткі тэрмін записалася ў Чырвоную Армію каля 5 000 добраахвотнікаў. У большасці сваёй гэта былі перадавыя рабочыя.

У Мінску на базе 1-га рэвалюцыйнага палка імя Мінскага Савета быў створаны 1-ы рэвалюцыйны атрад, у склад якога увайшлі яшчэ некалькі ўзброеных атрадаў, а затым ён стаў асноўным ядром 1-й Мінскай рэвалюцыйнай арміі. Гэта армія вяла баі супраць п'яціраўскіх банд і ўдзельнічала ў вызваленні ад іх Кіева.

З рэвалюцыйных атрадаў Заходняй вобласці і фронту стваралася 2-я рэвалюцыйная армія.

Паспяхова ішло фарміраванне часцей Чырвонай Арміі ў Віцебскай губерні. Тут у лютым 1918 г. былі сфарміраваны 1-ы і 2-і асобныя батальёны імя Віцебскага Савета. У іх налічвалася 1 242 чалавекі. Добраахвотнікі ўсё прыбывалі і прыбывалі на вярбовачныя пункты, штодзённа па 40—50 чалавек. У выніку фарміраваліся новыя батальёны, якія затым былі рэарганізаваны ў палкі. Да 1 жніўня 1918 г. былі сфарміраваны 1-ы, 2-і, 3-і пяхотныя палкі імя Віцебскага Савета, 4-ы Варшаўскі пяхотны полк, 5-ы Чырвонаармейскі полк, а таксама лёгкі артылерыйскі дывізіён, 10-ы (Заканчэнне на 4-й стар.)

(Пачатак на 1-й стар.)

бронепатрад, інжынерная рота і іншыя падраздзяленні.

У Магілёўскай губерні к 15 сакавіка 1918 г. уступіла ў Чырвоную Армію больш 3 000 працоўных. У Магілёве былі сфарміраваны Магілёўскі рабоча-сялянскі полк і іншыя чырвонаармейскія часці.

З чырвонаармейскіх і партызанскіх атрадаў Гомельскага павету Магілёўскай губерні і суседніх паветаў Бранскай і Чарнігаўскай губерняў былі сфарміраваны 1-ы рэвалюцыйны полк, названы імем У. І. Леніна. Камандаваў палком беларускі селянін Д. Д. Грышалеў.

К лету 1918 г. па ўсёй Савецкай рэспубліцы ў Чырвоную Армію запісалася амаль 500 тысяч добраахвотнікаў. Але гэтага было недастаткова для патрэб абароны краіны.

29 мая 1918 г. ВЦВК прыняў Дэкрэт аб усеагульнай вайскавай павіннасці працоўных. Пачаўся ўлік ўсяго насельніцтва ва ўзросце ад 18 да 40 год, здольнага насіць зброю.

К канцу 1918 г. колькасць Чырвонай Арміі дасягала ўжо амаль мільёна чалавек.

«Сацыялістычная Айчына ў небяспецы»

18 лютага 1918 года аўстра-германскія войскі ў складзе 70 дывізіяў колькасцю да 700 тысяч чалавек, парушыўшы ўмовы перамір'я, па-

чалі наступленне па ўсяму руска-германскаму фронту. Праціўнік наносіў галоўны ўдар на трох асноўных напрамках: петраградскім, беларускім і украінскім.

На беларускім напрамку наступала 10-я нямецкая армія, якая мела сваёй мэтай прарваць абарону і прасоўвацца на Маскву. Нямецкія войскі за некалькі дзён захапілі ўсю Латвію і Эстонію, значную частку Беларусі. 20 лютага недабітыя часці белапальскага корпуса захапілі Мінск, а на наступны дзень у яго ўвайшлі немцы. К канцу лютага праціўнік акупіраваў Магілёў, Полацк, Оршу, Стваралася пагроза Гомелю і Віцебску.

21 лютага 1918 г. Савецкі ўрад звярнуўся да працоўных з дэкрэтам-адавай «Сацыялістычная Айчына ў небяспецы!».

23 лютага галоўнакамандуючы Заходнім фронтам А. Ф. Мянковіч адаў загал аб мабілізацыі ўсіх сіл беларускага народа на барацьбу з нямецкімі захопнікамі.

На заклік партыі і ўрада аб абароне сацыялістычнай Айчыны адгукнуліся ўсе перадавыя рабочыя і рэвалюцыйна настроеныя салдаты старой арміі. Нягледзячы на няроўнасць сіл, часці Чырвонай гвардыі і маладой Чырвонай Арміі, якія дзейнічалі на беларускім напрамку, упарта супраціўляліся націску ворага, геройскі адстойваючы кожную пядзю савецкай зямлі.

Для кіраўніцтва барацьбой з ворагамі пад Пскоў і Нарву выехаў народны камісар па вайсковых справах Н. І. Падвойскі. 23 лютага

1918 г. тут маладыя часці Чырвонай Арміі атрымалі першыя буйныя поспехі, якія вызначылі правал германскага наступлення на Петраград. Гэты дзень і ўвайшоў у гісторыю як дзень нараджэння Чырвонай Арміі.

Паражэнне пад Псковам і Нарвай вымусіла германскіх інтэрвентаў пайсці на заключэнне міру з Савецкай краінай, які быў падпісаны ў Брэсце 3 сакавіка 1918 г.

Аднак імперыялісты ЗША, Англіі, Францыі і Японіі, згубіўшы надзею задушыць Савецкую рэспубліку з дапамогай нямецкіх захопнікаў, вясной 1918 г. самі пачалі супраць яе ваенную інтэрвенцыю, аб'яднаўшыся з унутранай контррэвалюцыяй. 9 сакавіка высадзіўся дэсант амерыканскіх, англійскіх і французскіх войск у Мурманску. У красавіку высадзіліся японцы, а затым і англічане ва Уладзівастоку. Падбуртары імперыялістамі, узяўшы мяцеж чэхаславацкі корпус, уступілі антысавецкія наступленні на поўдні...

Разграміўшы інтэрвентаў і белыя арміі на адным фронце, Чырвоная Армія, не паспеўшы адпачыць, вымушана была граміць ворага на іншых франтах: Юдзеньі, Врангелі, Дзянінін, Калчак, белапалыкі... Усе гэтыя арміі, узброеныя да зубоў, спрабавалі разграміць маладую Чырвоную Армію. Не вышла.

Не ўдалося і гітлераўскім полчышчам праз 20 год разграміць Савецкую Армію, бо Армія народа, які ўзв'яў уладу ў свае рукі, непераможная.

57 бессмяротных

Тут павінен быць рашучы, смелы, галоўнае, цвёрды чалавек. Півавараў з кулямётам і процітанкавым ружжом займаў якраз гэты фланг у абароне, які падыходзіў бліжэй за ўсё да пазіцыі немцаў. І калі перад Аляксеем паўстала пытанне аб зампаліце, выбар вышаў на Піваварава.

Як і звычайна, другі дзень абароны пачаўся з атак немцаў. І ўвесь дзень, як і ўчора, ля абрыва Волгі няспынна грымеў бой.

Як паспрабаваць дапамагчы цяжкапараненым, якіх станавілася на кручы ўсё больш і больш? Як аблегчыць іх пакуты? Дзябёлы, грузны Сцяпан Кухта, які быў да вайны дырэктарам Чанскага маслазавода ў Сібіры, з цяжкасцю праводзіў іх уніз, да самага ўрэзу вадзі. Там са знойдзеных на беразе абгарэлых, расшчэпленых бярвенняў ён рабіў у выглядзе крыжоў платформы і, прывязаўшы да

іх паміраючых, уначы пускаў уніз па цячэнню. Можна, Волга вынесе іх да нашых...

Ежы і піцца не было. Ваду з плямамі нафты ад патопленых барж і букіраў бралі прамі з Волгі, але ад яе яшчэ больш паліла горла. І, галоўнае, мучыў голад. Пад кручай, на рацэ плавала многа гніючай, аглушанай снарадамі і мінамі рыбы. Нанізаўшы на трэску, яе пяклі на парахавых вогнішчах, елі сырую.

Восем начэй і восем дзён ішла жорсткая схватка з ворагам на кручы. На восьмы дзень з 57 засталася толькі дзевяць, потым шэсць. Перад кручай на полі бою, як помнік вялікай мужнасці нашых салдат, чарнелі спаленыя танкі ворага.

Усе яны, пяцьдзят сем, — і жывыя і мёртвыя — выстаялі, пакрыўшы сябе славай бессмяротнай мужнасці.

На дзевяты дзень на

кручу прышлі салдаты свежага падраздзялення Гарохава. Немцы зразумелі, што ім не ўзяць рубяж на адвесным беразе, і адмовіліся ад атак. Трое, што засталіся ў жывых, і сярод іх Сцяпан Кухта пакінулі кручу, адыйшлі за Волгу.

...У шпітальных лячылі раны Аляксея Очкін, Барыс Філімонаў і некалькі дзсяткаў салдат і камандзіраў 112-й дывізіі. Асабовы склад яе амаль увесь быў выведзены са строю, але застаўся — святая святых — сцяг.

І хутка пад яго алае палотнішча ўсталі новыя, замяніўшы загінуўшыя. Прайшоў час, і са шпітала вярнуліся Аляксея Очкін, Барыс Філімонаў. А пасля дывізія білася на Курскай дузе, салдаты і камандзіры пранеслі гэты сцяг ад Волгі да чорнага фашысцкага лагавара — рэйхстага.

Мінула дваццаць год. Бессмяротны подзвіг на-

шых салдат, афіцэраў, палітработнікаў у бітве на Волзе жыве ў сэрцах і справах народа. На месцы папалішчаў і руін вырас прыгажун Валгаград. Але самы вялікі помнік героям — гэта наша будучыня — камунізм. Апошнія думкі герояў былі звернуты да нас, жывых. Яны завяшчалі нам жыццё — чыстае і светлае.

У. І. СЦЯПАНАЎ.

ФРАНТАВЫ

Г У М А Р

МУДРЭЦ І ФЮРЭР

ФЮРЭР: — Скажы мне, мудрац, як растлумачыць тое, што рускія разбілі немцаў на Чудскім возеры?

МУДРЭЦ: — Выпадак, пан фюрэр.

ФЮРЭР: — Ну, а тое што рускія білі немцаў у 1918 годзе?

МУДРЭЦ: — Нешчасны выпадак, мой фюрэр.

ФЮРЭР: — Але чаму і зараз рускія б'юць нас?

МУДРЭЦ: — Прывычка, пан фюрэр.

АПОШНЯЕ ЖАДАННЕ

Расстрэльвалі Ганскага пакінуў сваю пазіцыю і пабег. Обер-лейтэнант Капут запытаў у яго:

— Што ты, Ганс, жадаш перад смерцю? Гавары!

— Хачу, каб мяне пахавалі побач з маім фюрэрам.

— Балван! Ён жа жывы яшчэ!

— Нічога, я пачакаю.

РЭЗОННАЯ ЗАУВАГА

— Фюрэр не даруе генералу Паўлюсу яго здачу ў палон.

— Ты лічыш, што для генерала — фельдмаршала вельмі важна, якой думкі аб ім яфрэйтар?

ІМЕННА ТАМУ

— Скажыце, генерал фон Шыгер, чаму такі змрочны фюрэр у апошні час?

— Іменна таму, што гэта — яго апошні час.

ШЧЫРАЯ РАЗМОВА

ГЕБЕЛЬС: — Як працуюць танкавыя і гарматныя заводы?

ПРАМЫСЛОВЕЦ: — З поўнай нагрузкай.

ГЕБЕЛЬС: — А прадукцыя добрай якасці?

ПРАМЫСЛОВЕЦ: — Калі меркаваць па ваенных зводках, рускія бяруць яе ахвотна.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС

Мінск, Ленінскі праспект, 77. Дом друку. Рэдакцыя газеты «Голас Радзімы».

Камандзір партызанскай брыгады палкоўнік запаса Сідарэнка расказвае воінам аб слаўным шляху беларускіх народных месціцаў.

(Пачатак на 3-й стар.)

Кавальскі цэх, дзе засе-лі байцы лейтэнанта Очкіна, стаў падобны на пекла.

З агню на гітлераўцаў кінуліся ў дымістых гімнасцёрках людзі. Адцяяны быў іх марш. Цаной многіх жыццяў прарвалі яны кольца акружэння.

Очкін агледзеў сваіх людзей. Іх засталася каля трыццаці. Коля Смародзін прайшоў з Аляксеем увесь шлях ад Дона да Волгі... Вось вусач Чарнашэйкін, сціплы пажылы баец, а вось іншыя — большасць іх сустрэлі раніцу 14 кастрычніка разам з ім на плошчы Дзяржынскага, разам з ім біліся ў цэхах трактарнага.

У Очкіна ўзнікла дзёркае рашэнне. Па адным, па двое па загаду камандзіра байцы кароткімі перабегамі пабеглі да кручы над самай Волгай.

Апошні рубяж... Амаль

адвесны абрыў. 30 метраў. Унізе вузкая палоска пяшчанай водмелі. Падаючаму з абрыва раненаму ўжо не спатрэбіцца ўрач. Круча!

У першую ж ноч на кручы былі выкапаны ячэйкі, а затым і зроблены ступенькі да самага нізу. Байцы прыстасавалі знойдзеныя на беразе бляшанкі, каб у іх у час бою на вярхоўцы можна было ўзімаць угору боепрыпасы.

Очкін ужо трэці раз абпоўз усіх сваіх таварышаў, кожнаму хацелася заглянуць у вочы. Ужо многа зроблена для арганізацыі абароны. Казачок камандаваў двума мінамётамі, якія для атрымання патрэбнай траекторыі стральбы ён устанаўліваў унізе проста ў вадзе на водмелі.

«Толькі б дажыць да цемнаты». — думаў Аляксей. Больш за ўсё ён непакоўся за правы фланг.

ВЕРА Ў ПЕРАМОГУ

Барацьба савецкага народа за сваю незалежнасць супраць германскага фашызму заўсёды будзе прыкладам для ўсіх свабодалюбівых народаў. Аб гэтай барацьбе напісаныя кнігі, складзеныя песні. Слава аб ёй не памеркне ў вяках. Імёны герояў жывых і паўшых народ свята шануюць і захоўваюць у сваёй памяці. Многа было і невядомых герояў, якія загінулі ў няроўнай барацьбе ў канцэнтрацыйных лагерах і засценках. Аб іх і хачу расказаць.

У пачатку вайны я трапіў у палон да фашыстаў. Наглядзеўся жахаў столькі, што на ўсё жыццё хопіць. Потым жыў у Польшчы. У мяне было многа сяброў на барацьбе з фашызмам. Але на волі прайшлі нядоўга. Мяне арыштавала гестапа і кінула ў канцлагер. Мне было крыху лепш, чым іншым. Польскія сябры прысылалі прадуктовыя пасылкі, падтрымлівалі.

У 1943 годзе мяне перавялі ў лагер Інавараслаў (Кохензальц), а крыху пазней з групай вязняў адправілі ў лагер смерці Штутгоф. Адправілі ў другі лагер таму, што вельмі многа прывозілі людзей, і фашысты проста фізічна не маглі ўсіх знішчыць. Усіх вязняў ганялі на торфараспрацоўкі, дзе мы цэлымі днямі стаялі ў вадзе. Вось тут я стаў сведкам гераічнага подзвігу трох рускіх ваеннапалонных,

якія вырашылі ўцячы з лагера смерці.

Калі яны павезлі нагрэжаныя торфам ваганеткі да дарогі, адкуль недалёка было да лесу, адзін з іх стукнуў эсэсайца рыдлёўкай па галаве. Потым яны схпілі аўтамат і пабеглі ў лес. Дваім удалося ўцячы, а Андрэя дагналі варожая куля.

Андрэя прывезлі ў лагер. Ён доўга ляжаў на каменным пляцы, сцякаючы крывёю, напружваў апошнія сілы, каб сказаць свой адрас. «Запомніце, запомніце, — шптаў ён, — горад Смаленск... Смаленск...» Але запіска ніхто не змог: не было чым ды і немагчыма.

Вечарам Андрэя навесілі.

Ніколі не забуду і таго, з якой смеласцю ішлі на смерць і восем маладых беларускіх партызанак, якія знаходзіліся ў Штутгофе. Каля крэматорыя стаялі тры шыбеніцы, і трох дзяўчат фашысты навесілі адразу. Адна з іх паспела крыкнуць: «Смерць фашызму!» Астатнія стаялі побач. На іх былі спущаны сабакі, якія разарвалі партызанак на кавалачкі. Але ні адна з іх не прасіла літасці.

Вось так змагаўся мой народ. Змагаўся і помсціў ненавіснаму ворагу, дзе і як толькі мог, ад самага першага дня вайны, ні на мінуту не сумняваючыся ў сваёй перамоце. Такі народ непераможны.

У сям'і афіцэра І. Вярцёлкі. Фота Е. Кольчанкі.

П. ЧАРНЫШЭВІЧ.

Канада.